

Дідич Т. О. Сучасне правоутворення в умовах інтеграційних процесів в Україні

У статті здійснено аналіз стану наукового дослідження особливостей правоутворення в умовах інтеграційних процесів в Україні. Проаналізовано сучасні особливості формування права в умовах посилення взаємодії явищ правової реальності національного та міжнародного рівнів. Визначено особливості сучасного правоутворення в умовах інтеграційних процесів в Україні.

Ключові слова: правотворчість, правоутворення, формування права, правотворча діяльність, інтеграційні процеси.

Дидыч Т. О. Современное правообразование в условиях интеграционных процессов в Украине

В статье осуществлен анализ научного понимания особенностей правообразования в условиях интеграционных процессов в Украине. Проанализированы современные особенности формирования права в условиях усиления взаимодействия явлений правовой реальности национального и международного уровней. Определены особенности современного правообразования в условиях интеграционных процессов в Украине.

Ключевые слова: правотворчество, правообразование, формирование права, правотворческая деятельность, интеграционные процессы.

Didych T. Modern law-making in conditions of integration processes in Ukraine

In this article the author analyzed the status of scientific study law-making features in conditions of integration processes in Ukraine. Analyzed modern features of formation law in strengthening interaction phenomena legal reality of the national and international levels. The features of modern lawmaking in conditions of integration processes in Ukraine.

Key words: law-making, formation law, law-making activities, integration processes.

УДК 340.1

*Ярина Миколаївна Дупай,
аспірантка відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОФІЦІЙНОГО ОПРИЛЮДНЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Право на інформацію є одним із найважливіших прав людини і громадянина. Реалізація цього права та забезпечення вільного доступу до інформації має надзвичайно велике суспільне значення, оскільки гарантує не лише формальну, а й реальну участь громадян у житті держави.

Особливе місце в сучасному інформаційному просторі посідає правова інформація, що відображає зміст правового регулювання суспільних відносин. У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і загальною тенденцією до забезпечення прозорості функціонування владних інститутів, більшість демократичних держав взяли курс на лібералізацію права і політики у сфері доступу до інформації, в тому числі до текстів нормативно-правових актів. У деяких — були прийняті нові законодавчі акти щодо доступу до державних інформаційних ресурсів, в інших, що вже мають відповідний законодавчий досвід — чинні нормативно-правові акти про доступ до інформації зазнали істотних змін.

Оскільки у наш час у світі відзначається стійка тенденція до відкритості та прозорості правових систем — поряд із традиційними друкованими все більшого поширення набувають альтернативні джерела правової інформації, засновані на досягненнях інформаційно-телекомунікаційних технологій. Це є наслідком і подальшим імпульсом для розвитку правової інформатизації, до основних цілей якої належить: підвищення оперативності регулювання різних сфер суспільного життя; створення організаційних і технічних передумов для інформаційно-правового обміну як усередині країни, так і з іноземними державами; забезпечення вільного й оперативного доступу до існуючих в електронному вигляді інформаційно-правових ресурсів для всіх зацікавлених осіб тощо [1].

Одним з основних напрямів правової реформи, що проводиться усіма демократичними країнами світу, є формування сучасної, широкодоступної бази чинного законодавства. У зв'язку з цим підвищується роль оприлюднення прийнятих нормативно-правових актів. Питання доведення їх до відома громадян — важливі і юридично значущі. Вони безпосередньо пов'язані з проблемою набуття чинності нормативно-правовими актами та правильним застосуванням правових норм. Важливу роль відіграє офіційне оприлюднення і в інформуванні громадян про правила, що закріплені у нормах, та забезпеченні доступності законодавства для вільного ознайомлення.

На нашу думку, існуюча система офіційного оприлюднення нормативно-правових актів не дозволяє здійснювати якісний та зручний пошук необхідної правової інформації. Нормативно-правові акти публікуються у різних джерелах офіційного оприлюднення і для того, аби громадянин, установа чи організація мали змогу ознайомитися із текстом нормативно-правових актів всіх органів державної влади чи місцевого самоврядування, чинних на конкретній території, він повинен мати доступ до декількох джерел офіційного оприлюднення одночасно.

Неможливо не звернути увагу і на той факт, що для сучасного законодавчого процесу більшості держав характерним стало прийняття нормативно-правових актів, які вносять поправки до вже існуючих, при цьому в офіційних друкованих джерелах оприлюднюються лише тексти нормативно-правових актів про внесення змін чи доповнень, а змінений чи доповнений текст відповідного акта в актуальній редакції оприлюдненню не підлягає.

Всі ці та інші актуальні проблеми спробували знайти своє вирішення у трансформації підходів до офіційного оприлюднення нормативно-правових актів у розвинених країнах світу.

Окремі теоретичні та практичні проблеми електронного оприлюднення нормативно-правових актів стали предметом наукових досліджень таких провідних вітчизняних та зарубіжних правознавців, як А. Абрамова, В. Ісаков, А. Марущак, О. П'ятіна, Т. Рахманіна, Є. Талапіна, В. Хургін, А. Червяковський та ін.

Наявний досвід використання інформаційних технологій у правовій сфері демонструє, що в зарубіжних країнах існують різні підходи до організації та проведення процедури офіційного оприлюднення правових актів, під яким розуміється доведення змісту нормативно-правових актів до загального відома шляхом їх опублікування у друкованому чи електронному вигляді, оголошення по радіо, телебаченні тощо. В одних країнах офіційним визнається опублікування правових актів у друкованому та електронному вигляді, у других — опублікування виключно у друкованих виданнях, у третіх — тільки в електронному вигляді.

Однією з перших країн Європи, яка визнала офіційним опублікування правових актів у друкованому та електронному вигляді, була Норвегія. Відповідно до Королівського Закону, прийнятого у 1969 р., офіційним джерелом опублікування є правова газета «*Norsk Lovtidend*», яка складається з двох частин, що містять національне та місцеве законодавство [2, с. 38]. Традиційне друковане видання «*Norsk Lovtidend*» публікується тільки 12–20 разів на рік, у той час як електронна версія газети оновлюється щодня. Друкована версія офіційного джерела (тільки частина перша) доступна через підписку. Згідно з угодою від 1992 р., укладеною між Міністерством юстиції Норвегії та центром «*Lovdata*», завдання з опублікування покладені на приватний центр «*Lovdata*», хоча відповідальність за опублікування правових актів несе Міністерство юстиції Норвегії. В електронній версії документи представлені у форматах *HTML* та *PDF* з 2001 р. на сайті <https://lovdata.no>.

Схожий підхід до офіційного оприлюднення нормативно-правових актів існує і у Франції. Так, відповідно до Постанови Міністерства юстиції Французької Республіки від 20 лютого 2004 р. «Щодо змін та доповнень до актів, що регулюють опублікування законів та деяких адміністратив-

них актів», за електронною версією офіційної газети «*Journal Officiel*» (<http://www.journal-officiel.gouv.fr/>) закріплено такий самий статус, що і за друкованим виданням. Друкована та електронна версії виходять у світ одночасно. Усі номери «*Journal Officiel*», що публікуються з 1 червня 2004, доступні в електронному вигляді безкоштовно. Програмне забезпечення електронної версії «*Journal Officiel*» дозволяє в автентичній формі представляти зміст оприлюднених нормативно-правових актів [3].

У Великій Британії, починаючи з 2010 р., введений в експлуатацію правовий портал «*Legislation.gov.uk*» (<http://www.legislation.gov.uk/>), основним завданням якого є надання безкоштовного доступу до оригінальних (починаючи з 1260 р.) і консолідованих текстів нормативно-правових актів. Цей електронний правовий ресурс об'єднує законодавство, розміщене у базі даних статутного права Великої Британії (*The UK Statute Law Database*) і прийняте законодавство, опубліковане на сайті Служби інформації державного сектору (*Office of Public Sector Information*). Все нове законодавство Великої Британії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії розміщується на порталі «*Legislation.gov.uk*» у розділі «*New Legislation*», який визнається офіційним джерелом оприлюднення прийнятого законодавства. Основною метою цього розділу є оприлюднення нормативно-правових актів в електронному вигляді одночасно з їх опублікуванням у друкованому вигляді або протягом 24 годин після цього. Додатково розділ «*New Legislation*» надає можливість безоплатної електронної підписки на нове законодавство [1].

Стратегія модернізації державного управління в Німеччині, передбачена програмою «Мережеве та прозоре управління» (*Vernetzte und transparente Verwaltung*), була прийнята федеральним урядом ще у 2010 р. [6]. Одним із напрямів удосконалення державного управління визначена розробка і прийняття Закону «Про електронний уряд» (*Gesetz zur Förderung der elektronischen Verwaltung sowie zur Änderung weiterer Vorschriften*), який встановлює, що офіційне опублікування може здійснюватися як на паперових носіях, так і в електронному вигляді. У деяких випадках допускається офіційне опублікування тільки в електронному вигляді [1].

У країнах Європейського Союзу, де основний акцент у сфері офіційного опублікування нормативно-правових актів зроблений на використанні інформаційних технологій, єдиним офіційним джерелом опублікування правових актів визнається їх електронна версія. Такий підхід існує в Бельгії, Данії, Іспанії, Португалії, Угорщині, Нідерландах та Австрії. Поряд із цим у Бельгії, Угорщині та Австрії законодавством також передбачена підписка на друковану версію офіційного видання за запитом громадян, проте таке джерело офіційним не визнається і призначене для використання виключно в інформативних цілях.

Так, в Угорщині відповідно до Закону від 1 липня 2008 р. «Про опублікування правових актів в електронному вигляді» єдиним офіційним джерелом опублікування правових актів є електронна версія журналу «*Magyar Kozlony*» [5]. Друковане видання, не будучи офіційним джерелом, поширюється виключно за запитом громадян в інформативних цілях. З 2001 р. усі офіційні документи розміщуються в архіві на сайті <http://www.magyardoklony.hu>. Кожен документ представлений у PDF-форматі і супроводжується електронним підписом та печаткою із зазначенням часу опублікування, що і є гарантією його автентичності.

У Данії відповідно до Закону від 24 червня 2008 р. «Про опублікування правового журналу «*Lovtidende*» і журналу міністерств» єдиним офіційним джерелом опублікування є електронна версія журналу «*Lovtidende*» [6]. Кожен правовий акт супроводжується електронним підписом, що є гарантією його автентичності. В електронній версії документи представлені у форматі PDF на сайті <http://www.lovtidende.dk>.

В Іспанії законами № 59/2003 «Про електронні підписи» та № 56/2007 «Про заходи, спрямовані на розвиток інформаційного співробітництва» передбачається офіційне опублікування нормативно-правових актів Державним агентством «Офіційний бюлетень держави» (*Agencia Estatal «Boletín Oficial del Estado»*) (<http://www.boe.es/>), головним завданням якого є опублікування і розповсюдження нормативно-правових актів. Агентство було створено Королівським декретом № 1495/2007, а Королівським декретом № 181/2008 було затверджено електронну версію цього бюлетеня.

Стаття 14 Королівського декрету № 181/2008 з питань доступу до Бюлетеня в § 1 встановлює: «Громадянам надається право вільного доступу до електронного видання «Офіційний бюлетень

держави». Такий доступ повинен включати в себе можливість пошуку і перегляду змісту газети, а також можливість зберігати або роздрукувати як весь документ в цілому, так і його частину». Інтернет-видання «Офіційний бюлетень держави» з 1 січня 2009 р. має характер офіційного та автентичного джерела опублікування нормативно-правових актів. До 2009 р. джерелом офіційного та автентичного опублікування вважалася тільки друкована версія бюлетеня. Варто зазначити, що зміст електронної версії бюлетеня захищено Законом про інтелектуальну власність, затвердженим Королівським декретом № 1/1996 [1].

Загалом у більшості зарубіжних країн поширення правової інформації здійснюється за допомогою використання електронних ресурсів. Це обумовлено тим, що державні органи та приватні компанії в галузі розповсюдження правової інформації все частіше віддають перевагу електронним версіям офіційного опублікування, що не вимагає значних фінансових витрат.

Проте у деяких країнах використовується й інший підхід до способів оприлюднення нормативно-правових актів. Так, у Польщі основним джерелом офіційного опублікування є законодавчий вісник «*Dziennik Ustaw*». Відповідно до Закону від 20 липня 2000 р. «Про оприлюднення нормативних та інших правових актів» крім зазначеного друкованого видання нормативні правові акти можуть бути опубліковані в друкованих виданнях (вісниках) як центральних (міністерства і відомства), так і місцевих (воєводства) органів державної влади [7]. При цьому електронні версії зазначених видань, розміщені в мережі Інтернет, а також бази і банки даних правової інформації відповідно до польського законодавства не є офіційними джерелами оприлюднення.

Варто зазначити, що у тих країнах, де друковане видання залишається офіційним джерелом офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, з метою зниження фінансових витрат скорочується кількість частин офіційного журналу чи газети, доступних через підписку.

Для прикладу, у Люксембурзі з січня 2009 р. згідно з внесеними змінами до Закону від 10 вересня 1915 р. «Про комерційні компанії» третя частина журналу, що містить правову інформацію, яка стосується комерційних компаній і некомерційних утворень (*Memorial C*), в друкованому вигляді не публікується. Офіційний журнал «*Memorial*» доступний за допомогою річної передплати. У разі опублікування законодавства на двох або більше мовах, правовий акт, опублікований французькою мовою, визнається офіційним [8].

Загалом слід зазначити, що зміни у сфері офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та поширення правової інформації, що спостерігаються на прикладі зарубіжних країн, відображають загальні тенденції розвитку правової інформатизації, спрямовані на розширення доступу всіх зацікавлених осіб до законодавства та поетапний перехід до офіційного оприлюднення правових актів у мережі Інтернет. При цьому необхідно відзначити, що широке використання новітніх технологій значно полегшує пошук потрібної інформації споживачами та, що дуже важливо — забезпечує її автентичність.

Список використаних джерел

1. *Развитие* правовой информатизации за рубежом, научные разработки в этой сфере, а также результаты их внедрения [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ncpi.gov.by.blog.tut.by/2012/08/06/razvitie-pravovoy-informatizatsii-za-rubezhom-nauchnyie-razrabotki-v-etoy-sfere-a-takzhe-rezultatyi-ih-vnedreniya-vyipusk-7/>.
2. *Официальное* электронное опубликование: история, подходы, перспективы / под ред. проф. В. Б. Исакова. — М. : Формула права, 2012. — 320 с.
3. *Better Regulation in Europe: France 2010* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/45706677.pdf>.
4. *Vernetzte und transparente Verwaltung* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.verwaltung-innovativ.de/SharedDocs/Publikationen/Pressemitteilungen/regierungsprogramm_vernetzt.
5. *Про опублікування* актів в електронному вигляді : Закон Угорської Республіки від 5 липня 2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ehp.lu/legal-topics/legal-topics-by-areas-of-expertise/corporate-and-ma/corporate-and-ma-detail/article/law-of-10th-august-1915-on-commercial-companies-in-force-as-at-16th-december-2013/>.
6. *Про опублікування* правового журналу «*Lovtidende*» і журналу міністерств : Закон Королівства Данія від 24 червня 2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117310>.

7. *Про оприлюднення* нормативних та інших правових актів : Закон Республіки Польща від 20 липня 2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000620718>.
8. *Про комерційні компанії* : Закон Великого Герцогства Люксембург від 10 вересня 1915 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ehp.lu/legal-topics/legal-topics-by-areas-of-expertise/corporate-and-ma/corporate-and-ma-detail/article/law-of-10th-august-1915-on-commercial-companies-in-force-as-at-16th-december-2013/>.

Дупай Я. М. Зарубіжний досвід офіційного оприлюднення нормативно-правових актів: порівняльно-правовий аналіз

У статті розглядаються питання правової інформатизації як галузі наукових знань і практичної діяльності в контексті трансформації підходів до офіційного оприлюднення нормативно-правових актів. Проведено порівняльно-правовий аналіз процедури офіційного оприлюднення нормативно-правових актів на прикладі декількох іноземних держав. Зроблено акцент на загальній тенденції підвищення значення електронних ресурсів у сфері оприлюднення і розповсюдження правової інформації та використання новітніх технологій у правотворчій діяльності зарубіжних країн.

Ключові слова: правова інформація, офіційне електронне оприлюднення нормативно-правових актів.

Дупай Я. М. Зарубежный опыт официального обнародования нормативно-правовых актов: сравнительно-правовой анализ

В статье рассматриваются вопросы правовой информатизации как отрасли научных знаний и практической деятельности в контексте трансформации подходов к официальному обнародованию нормативно-правовых актов. Проведен сравнительно-правовой анализ процедуры официального обнародования нормативно-правовых актов на примере нескольких иностранных государств. Сделан акцент на общей тенденции повышения значения электронных ресурсов в сфере обнародования и распространения правовой информации и использования новейших технологий в правотворческой деятельности зарубежных стран.

Ключевые слова: правовая информация, официальное электронное обнародование нормативно-правовых актов.

Dupai Ya. Foreign experience of the official publication of normative legal acts: comparative legal analysis

The article deals with the legal informatization as a branch of scientific knowledge and practice in the context of the transformation of approaches to the official publication of normative legal acts. A comparative legal analysis of formal (official) publication of normative legal acts by the example of several foreign countries. The author considered general trend of the increasing role of electronic resources in the publication and dissemination of legal information and using new technologies in the legislative activities of foreign countries.

Key words: legal information, the official electronic publication of normative legal acts.